

ФИЛОСОФИИ И РЕЛИГИИ

В Китай има четири основните философии и религии. Те са даоизъм, конфуцианство, будизъм и китайска традиционна религия. Към днешна дата са разпространени също ислямът и християнството. С изключение на будизма всички останали три са възникнали изцяло в Китай. Будизмът е пренесен от Индия, но не запазва първоначалния си вид и е променен в т.нар. китайски будизъм. Всички те са много разпространени и имат ревностни последователи в Китай. Често се срещат случаи на почитане на повече от една философия и религия. В този смисъл има стара китайска поговорка: „Всеки китаец носи будистка роба, конфуцианска шапка и даоистки сандали“. Това е доказателство както за едновременното почитане на няколко божества от различни религии, така и за търпимост между вероизповеданията, разпространени на една и съща територия.

С изключение на китайската традиционна религия, трите останали - даоизъм, конфуцианство и будизъм, са възникнали като философски школи със своите учения и принципи, които не са имали претенциите за широко разпространение и издигане в ранг на религия.

За да добием представа за разпространението на религиите, може да се обърнем към статистическите данни. Според тях изповядващите конфуцианство са 57% от населението на Китай, даоистите са 27%, а будистите - 6%. Но тук трябва да се отбележи, че много китаецци се определят едновременно от два вида вероизповедание. Останалите са привърженици на китайската традиционна религия, християни, мюсюлмани и други. В Китай няма официална религия, утвърдена от правителството. Вероизповеданието е свободно.

ТРАДИЦИОННИ ВЯРВАНИЯ

С това наименование се описва сбор от етнически религиозни традиции, които са били основни вярвания в Китай от времето на династията Хан и до днес. Китайската традиционна религия се основава на религиозни системи като анимизма и шанизма, които включват почитане на Слънцето, Луната, Земята, Рая и някои звезди, както и някои животни. Шенизъм представлява китайската митология и включва култ към „шен“, което могат да бъдат различни природни божества. В китайската традиционна религия се почитат и различни кланови, градски и национални божества, герои, дракони и природители. Често боговете от тази религия са противоположности на хората. Техният дом - раят, е огледан образ на земята. Боговете имат социална йерархия: императорът им е аналогия на земния император. Честванията и почитта към различните божества и богове, светии, предци, исторически фигури и безсмъртни от китайската традиционна религия се изразява в ритуали, фестивали и други практики.

Почитта към тези богове не е в конфликт с индивидуално избраната религия, т.е. възможно е даоист, будист, конфуцианец да честват и почитат божество от традиционната религия. Още повече че някои от тези божества са интегрирани в китайския будизъм. Като цяло в тази религия са използвани елементи от будизма, даоизма и конфуцианството смесени с полумагични вярвания. По тази причина паралелното практикуване на различните религии и тяхно „съжителство“ не представляват проблем или някаква противопоставяне.

КОНФУЦИАНСТВО

Основателят на конфуцианството - Конфуций, е живял между 551 г. и 479 г. пр.н.е. в епоха на големите социални и политически вълнения, когато Китай се е намирал в състояние на тежка вътрешнополитическа криза. Повлиян от тези събития, Конфуций създава своя идеал на съвършения човек - Дзюндзъ. Този високоморален човек трябва да притежава двете най-важни достойнства: хуманност и чувство за дълг. Истинският дзюндзъ е безразличен към яда, богатството, битовите удобства и материалните изгоди. Това всъщност представлява мисловен идеал - комплекс от добродетели, който е идеална цел за начин на поведение.

Значително място в конфуцианството заема култът и уваже-

нието към прадедите. В най-близък план това е синовната почти телност, уважаване на родителите и на по-възрастните въобще. Вероятно тази идея е свързана с принципното отношение на конфуцианството към предшествателите и към предците. В това се корени и успехът на конфуцианството, защото то се базира на слабо изменени древни традиции и на традиционни норми на етиката. Конфуций призовавал съвременниците си да следват древната китайска традиция на почитане на предците. Предлагайки моралното усъвършенстване да започне със самия себе си, а след това да се пристъпи към налагането на подобаващите отношения в семейството, той издигнал тезата за това, че държавата също е семейство, но по-голямо. В то-

зи смисъл принципите на отношение на дълг, почитателност и човечност станали административна практика и държавна политика. На него принадлежи идеята за разумно управление на държавата с крайна цел създаването на етически безупречно и социално хармонично общество.

Управлението на династията Хан станало време на разцвет и господство на конфуцианството. През 59 г. от същата династия е бил издаден декрет, който утвърждава конфуцианството като основа на китайския политически ред. След VI в. ортодоксалното конфуцианство отстъпва по популярност на будизма и даоизма, но се възвръща по време на династията Сун, когато се появява неоконфуцианството.

Макар и по първоначален за-

мисъл не като религия, а като философско учение, конфуцианството станало много повече от религия. То е най-влиятелният мисловен модел в Китай. То е политика, административна система и върховен регулатор на икономическите и социалните процеси. Може дори да се обобщава, че е основа на целия стереотип на китайския живот. Започвайки от династията Хан, конфуциански Китай, независимо от постоянните нападения, смяна на централизация и децентрализация в империята, катастрофални кризи, мощни набези, продължавал да съществува в неизменен вид и след кризисните ситуации се възвръщал отново. В основата бил заложен и утвърден вече конфуциански модел на живот и управление.

ДАОИЗЪМ

Даоизмът е една от двете най-влиятелни и разпространени философски системи в Китай наред с конфуцианството. Приема се, че даоизмът може да се раздели на две основни форми. Едната е философската, която се свързва изцяло с учението на Лао Дзъ, а другата - религиозната, която представлява учението на Лао Дзъ и други негови последователи, примесени с по-старата ритуална традиция в Китай.

Съгласно концепцията на даоизма няма абсолютно добро и абсолютно зло, няма абсолютна истина или абсолютна лъжа. Всички понятия и ценности са относителни. Всичко в света е под-

чинено на един естествен закон, на който е подчинено безкрайно разнообразие и заедно с това порядъкът на всичко. В този смисъл човек трябва да се стреми да взаимодейства с нещата и света като цяло. Даоизмът насочва човека към непосредствено постигане на всяко цяло, било предмет, събитие, явление на природата или света изобщо. Той учи да се стремим към спокойствие на душата и интелектуално разбиране на всяка мъдрост като някаква цялост. За постигането на такава позиция е полезно абстрахирането от всякакви връзки с обществото. Най-полезно е размишлението в уединение. В древността

даоисти отшелници се уединявали в някое закътано място, където практикували медитация.

Основната идея на практическата философия и етика на даоизма е принципът на недействието или бездействието. Всякакви желание за правене на нещо, за изменение на нещо в природата или в живота на хората е осъдително. Поради това и главната добродетел е въздържанието, което е началото на нравственото усъвършенстване. В този контекст и по отношение на управлението може да се приложат същите принципи. Добрият управник според даоистите управлява хората хуман-

но, в съгласие с ритмите на социалния живот, свързани с тези на естествения свят и на целия космос.

Идеалите на даоизма са вдъхновили много китайски поети и художници, а някои мислители, стремящи се към познание на света, били насърчени от тази концепция да напуснат обществото и да живеят в уединение в природата. Даоизмът, както и конфуцианството, е основен фактор в формирането на мисловния модел в Китай дори към днешна дата. Принципът на въздържание може да бъде прозрян в много и разнообразни аспекти на живота.

БУДИЗЪМ

Будизмът е най-голямата азиатска религия, възникнала в Индия през VI в. пр.н.е., след което е пренесен в Китай, а след това и в целия свят. Тази религия е съсредоточена върху учението на Сидхарта Гаутама, който става известен като Буда. Като всяка по-голяма религия и будизмът съдържа различни групи. Те са три: теравада, махаяна и ваджраяна. Теравада означава „доктрина на по-възрастните“ и е една от най-ранните форми на будизма. Доминантна е в Шри Ланка, Брима, Тайланд и други части на Югоизточна Азия. Тя се фокусира върху идеите за нирвана или примиряването на Аз-а и неговите желания. Махаяна означава „великия носител“ и е

опозиция на теравада и отправяща към Аз-а като велик носител. Ваджраяна означава „диамантен носител“, форма на будизма в Тибет, утвърждава тантризма и други шаманистички практики и е разпространена в Монголия и Индия.

В Китай будизмът се появява за първи път през I-II век. По време на династията Тан тази религия била широко разпространена в много региони на страната. Това е единствената чужда религия, която е толкова популярна в Китай. Същевременно не е влизала в конфронтация с местните религии на същата територия - конфуцианство и даоизъм. От самото начало будизмът е по-скоро допълнение към тях във вид на практическо учение, нас-

тавящо личността към пътя на нравствеността и интелектуално извисяване. Взаимодействието между трите религии довело до появата на особен вид китайски вариант на будизма, наречен именно по този начин - китайски будизъм, голяма част от който е съхранена в Китай и до днес.

Будизмът е философия. Като повечето религии, представлява сбор от вярвания за реалността, за света и връзката им с всекидневния живот. Тя не поставя в центъра си бог. В този смисъл Буда не е върховно божество. Основната линия, следвана в будизма, е учението на Буда, основано върху Четирите истини. Тези истини съдържат главните идеи за естеството на живота и нашия

опит като човешки същества в него. Четирите истини дават обяснение на хората за техния живот и страданията им, а страданията се коренят само в желанията на хората, те не са външно заложенни. Поради това и основната практика на будизма е медитацията, чрез която се избягват желанията и съответно страданията. Будизмът е религия, чийто фокус е върху просветлението на ума чрез набор от практики, включващи учене и медитация.

В резултат от сложния многовековен процес на културна адаптация будизмът не само е успял да се впише в китайското общество, но и силно да трансформира много важни аспекти на неговия мироглед. Разбира се, и самият

будизъм също е претърпял големи изменения, превърнали се в особена будистка проява в рамките на махаяна традицията. Затова процесът на установяване на будистката традиция в Китай се нарича процес на китаизация на будизма (чжунгохуа). Това е най-яркият пример в китайската култура за межкултурно взаимодействие до настъпването на Новото време и началото на интензивните контакти на Китай със Запада. Освен това, китайският будизъм, станал всъщност своеобразен продукт на синтеза на китайската и индийската култура, се е разпространил от Китай по всички страни от Далечния изток, а впоследствие и по света.

Яна МИТЕВА